

تحلیل و مقایسه میزان استفاده اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم دانشگاه شیراز از مجلات الکترونیکی و مجلات چاپی مشترک

زاهد بیگدلی^۱

استاد؛ گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی
دانشگاه شهید چمران اهواز

آزاده عبدالله‌زاده^۲

کارشناس ارشد؛ کتابداری و اطلاع‌رسانی
کتابدار؛ دانشکده علوم دانشگاه شیراز

عبدالحمید معرف‌زاده^۳

دکتری؛ استادیار؛ گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی
دانشگاه شهید چمران اهواز

فصلنامه علمی پژوهشی
فناوری اطلاعات

پذیرش: ۱۳۹۰/۰۵/۰۸

دریافت: ۱۳۹۰/۰۵/۱۷

فصلنامه علمی پژوهشی
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران
شاپا (چاپی) ۸۲۲۳-۲۲۵۱
شاپا (الکترونیکی) ۸۲۳۱-۲۲۵۱
نمایه در SCOPUS، LISA و ISC
<http://jimp.irandoc.ac.ir>
دوره ۲۹ | شماره ۳ | صص ۷۱۱-۷۳۲
بهار ۱۳۹۳

نوع مقاله: پژوهشی

چکیده: هدف پژوهش حاضر تحلیل و مقایسه میزان استفاده اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم دانشگاه شیراز از مجلات الکترونیکی و مجلات چاپی اشتراکی است. این پژوهش از نوع توصیفی و روش آن پیمایشی است و داده‌ها از طریق پرسشنامه جمع‌آوری شد. جامعه آماری شامل ۶۵ نفر از اعضای هیئت علمی و ۱۳۰ نفر از دانشجویان دانشکده علوم دانشگاه شیراز می‌باشد. یافته‌ها نشان داد که استادان و دانشجویان از مجلات الکترونیکی در حد زیاد و از مجلات چاپی در حد متوسط استفاده می‌کنند، و اطلاعات روزآمد باعث شده از مجلات الکترونیکی بیشتر استفاده کنند و ۷۹/۹ درصد آنان مجلات الکترونیکی را جایگزین مناسبی برای مجلات چاپی بدانند. مجلات الکترونیکی در حد زیاد و مجلات چاپی کمتر از حد متوسط، نیازهای اطلاعاتی پاسخگویان را برآورده می‌سازند. مهم‌ترین انگیزه پاسخگویان در استفاده از مجلات الکترونیکی و چاپی، کسب اطلاعات تخصصی، تألیف و ترجمه کتاب و مقاله، و انجام طرح‌های پژوهشی است. مهم‌ترین عوامل بازدارنده ناآگاهی از وجود مجله الکترونیکی، ناآگاهی از منابع موجود در مجلات الکترونیکی، و نبود مجله الکترونیکی در رشته مربوط از سوی پاسخگویان عنوان شده است. مهم‌ترین عامل بازدارنده در استفاده از مجلات چاپی عدم دسترسی آسان یا ناآگاهی از وجود مجله مورد نظر در کتابخانه بوده است. ۶۴/۴ درصد پاسخگویان در استفاده از مجلات الکترونیکی به آموزش نیاز دارند.

۱. پدیدآور رابط:

bigdeli-zahed@yahoo.co.in
2. a_abdollahzade@yahoo.com
3. a_moarrefzadeh@hotmail.com

کلیدواژه‌ها: مجلات الکترونیکی؛ مجلات چاپی؛ اعضای هیئت علمی؛ دانشجویان تحصیلات تکمیلی؛ دانشکده علوم؛ دانشگاه شیراز

۱. مقدمه و بیان مسئله

منابع الکترونیکی از دهه ۱۹۹۰ به وجود آمدند و با سرعتی چشمگیر در حال رشد هستند. برخی ویژگی‌های منابع الکترونیکی باعث شده است که کاربران به استفاده از این منابع توجه خاصی نشان دهند (Lee 2002؛ نقل شده در رستمی گومه ۱۳۸۳). امروزه جدیدترین یافته‌های علمی را بیشتر در مجلات تخصصی می‌توان یافت. کمتر رشته تخصصی در دنیا وجود دارد که نشریه یا نشریات خاص خود را منتشر نکند و کمتر پژوهشگری را می‌توان بی‌نیاز از مطالعه مستمر مجلات تخصصی رشته خویش تصور کرد (فتاحی و منصوریان ۱۳۸۵). سرعت تهیه و انتشار مجلات الکترونیکی و روزآمدسازی پایگاه‌های مربوط به آنها، این قالب از منابع علمی را مورد مراجعه‌ی بسیار پژوهشگران قرار داده است.

با پیدایش قالب الکترونیکی منابع و هم‌زیستی فعلی آن با قالب چاپی، مدت زمان کوتاهی است که فکر پایان عمر منابع چاپی در اندیشه‌ها جای گرفته است (Ritchie and Genoni 2007، نقل شده در فهیمی فر ۱۳۸۷). در حال حاضر بسیاری از سازمان‌ها و دانشگاه‌ها به دلایل مختلفی اشتراک تعدادی از مجلات چاپی را متوقف ساخته و در جریان مجموعه‌سازی به دلایلی از جمله سرعت انتشار^۱، هزینه تولید مجله^۲، مالکیت و ذخیره‌سازی، دسترسی و جستجو، استناد و اتصال، قابلیت تعامل^۳، تجهیزات و آموزش‌های تخصصی به انتخاب و اشتراک مجلات الکترونیکی تمایل بیشتری نشان می‌دهند (امین پور ۱۳۸۵).

در پژوهشی در دانشگاه آنکارای ترکیه، معلوم شد که اکثر اعضاء هیئت علمی این دانشگاه از منابع اطلاعاتی مورد اشتراک آگاهی دارند و پراستفاده‌ترین پایگاه‌های اطلاعاتی آنان عبارتند از ISI، Ebsco، Science direct و مهمترین دلیل استفاده از

1. publication speed
2. cost of producing
3. Interactivity

پایگاه‌های اطلاعاتی ذکر شده انجام پژوهش توسط این افراد بوده است. از سوی دیگر، مهمترین دلایل پاسخ‌گویان در عدم استفاده از برخی پایگاه‌های اطلاعاتی، عدم آگاهی از نحوه استفاده از این پایگاه‌ها و رفع نیازهای اطلاعاتی آنان از طریق سایر منابع بیان شده است (Atilgan and Bayram 2006).

در مطالعه دیگری در دانشگاه تاپار^۱، یافته‌ها نشان داد که مواد چاپی در این دانشگاه به سرعت به وسیله منابع الکترونیکی جایگزین می‌شوند و استفاده از مجلات الکترونیکی از جهات گوناگون دائماً در حال افزایش است (Kaur and Verma 2009).

اما عدم آگاهی از میزان استفاده از مجلات الکترونیکی تصمیم‌گیری در زمینه ادامه خرید مجلات چاپی و یا اشتراک مجلات الکترونیکی را با نگرانی‌هایی همراه نموده است (Martin and Bracke 2005). در پژوهش «تری ویدی و جوشی»^۲ در مرکز درمانی و آموزشی ا.ج.ام. پاتل^۳، پژوهشگران به این نتایج دست یافتند که بیشتر محققان این مرکز از مجلات الکترونیکی به همان اندازه که از مجلات چاپی استفاده می‌کنند، بهره می‌برند. هدف اصلی این افراد از استفاده از مجلات الکترونیکی، بازیابی اطلاعات در زمینه‌های مورد پژوهش محققان، تکمیل پایان‌نامه، ارائه‌های کلاسی، سمینارها، کنفرانس‌ها، و روزآمد کردن اطلاعات شخصی می‌باشد. آنان همچنین دریافتند که مشکلات اساسی در عدم استفاده بهینه از مجلات الکترونیکی، فقدان مهارت‌های کامپیوتری، ناتوانی در بازیابی اطلاعات پزشکی مناسب و دقیق است. همچنین مشکلات فنی مانند سرعت پائین دانلود، اتصال کند به‌عنوان دلایلی در عدم استفاده از مجلات الکترونیکی عنوان شده است (Trivedi and Joshi 2009).

اهمیت مجلات الکترونیکی پژوهشگران ایرانی را نیز تشویق به مطالعه درباره آنها نموده است. برای مثال، جوکار و دهقانی در پژوهشی دریافتند که اکثر دانشجویان تحصیلات تکمیلی (۷۰/۵٪) به‌علت امکان دسترسی در خارج از کتابخانه، امکان جستجوی آسان، امکان دسترسی هم‌زمان و ... ترجیح می‌دهند از مجلات الکترونیکی استفاده کنند. همچنین اغلب دانشجویان نیاز به آموزش استفاده از مجلات الکترونیکی را

1. Thapar University

2. Trivedi and Joshi

3. HM Patel Center For Medical Care and Education (HMPCME)

در خود احساس می‌کنند و نداشتن مهارت کافی یکی از مهمترین دلایل استفاده کمتر از قالب الکترونیکی مجلات بوده است. علاوه بر این، مشخص شد که دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده‌های علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه‌های اصفهان و فردوسی مشهد از طریق صفحه خانگی^۱ سایت کتابخانه از تغییرات ارائه شده در پایگاه‌های مجلات الکترونیکی مطلع می‌شوند، در حالی که دانشجویان دانشگاه‌های شیراز، اهواز و تهران از طریق دوستانشان از این تغییرات مطلع می‌شوند (جوکار و دهقانی ۱۳۸۵).

در پژوهش دیگری در دانشگاه شهید چمران اهواز، بیگدلی و عبداللهی دریافتند که اعضاء هیئت علمی این دانشگاه از مجلات چاپی بیشتر از مجلات الکترونیکی استفاده می‌کنند و سهولت استفاده، قابلیت تورق، آشنایی با شکل مدرک و امکان خط کشیدن و تأکید بر متون از مهمترین دلایل استفاده از مجلات چاپی است. از سوی دیگر، کامل نبودن شماره‌های مجلات و بی‌نظمی‌های حاکم در بخش نشریات از عوامل بازدارنده در استفاده از مجلات چاپی می‌باشد. اما، تازه بودن اطلاعات دریافتی، امکان استفاده از قابلیت‌های خاص جستجو در بازیابی متون، سرعت دستیابی به اطلاعات و سهولت استفاده از مهمترین دلایل استفاده از مجلات الکترونیکی گزارش شد؛ در حالی که سرعت کم شبکه، مشکل دسترسی به اطلاعات و عدم آشنایی با شیوه‌های جستجوی اطلاعات از عوامل بازدارنده‌ی استفاده از مجلات الکترونیکی بوده است. همچنین، مجلات الکترونیکی با نیازهای اطلاعاتی اعضاء هیئت علمی تطابق بیشتری دارد و بسیاری از آن‌ها معتقدند که اشتراک بیشتر مجلات الکترونیکی می‌تواند به صورت جامع تری به نیازهای اطلاعاتی آنها پاسخ گوید، اما ضرورت تداوم اشتراک مجلات چاپی فعلاً قطعی است (بیگدلی و عبداللهی ۱۳۸۵).

رجبی (۱۳۸۸) به این نتیجه رسید که مهمترین دلیل استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی در بین دانشجویان انجام تکالیف کلاسی و درسی و همچنین نگارش مقاله و مهمترین دلیل اعضاء هیئت علمی آموزش و تدریس و نگارش مقاله بیان شده است؛ و سلاجقه (۱۳۸۹) دلایل استفاده بیشتر از مجلات الکترونیکی را رشد روزافزون این مجلات، روزآمد بودن منابع، دستیابی راحت، اعتبار منابع و برگزاری کارگاه‌های آموزشی برای استفاده از این

منابع هم‌زمان با تهیه پایگاه‌های اطلاعاتی جدید بیان می‌کند.

با بررسی پیشینه‌های پژوهش می‌توان دریافت که از عواملی مانند استفاده هم‌زمان چند کاربر از یک مجله، دسترسی سریع به اطلاعات در هر زمان و هر مکان، قیمت ارزان‌تر و ... به‌عنوان مزایای مجلات الکترونیکی یاد شده، و در مقابل به برخی مزایای مجلات چاپی از جمله استفاده راحت و آسان و بدون آموزش اشاره شده است. در نتیجه، وظیفه اطلاع‌رسانان و کتابداران این است که شرایطی را فراهم کنند که استفاده‌کنندگان، اطلاعات را آن‌گونه که نیاز واقعی آنهاست به‌دست آورند. بنابراین، پژوهش حاضر در صدد برآمد که با تحلیل و مقایسه میزان استفاده اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم دانشگاه شیراز از مجلات الکترونیکی و مجلات چاپی، میزان استفاده آنها از این مجلات را مشخص نماید. همچنین میزان آشنایی این افراد را با نحوه جستجو و استفاده از این مجلات و در پایان نظرات آنها در مورد نیاز به ادامه خرید مجلات چاپی یا جایگزین کردن آنها با مجلات الکترونیکی را مورد بررسی قرار دهد.

۲. هدف اصلی

هدف اصلی این پژوهش تحلیل و مقایسه میزان استفاده اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم دانشگاه شیراز از مجلات الکترونیکی و چاپی اشتراکی دانشکده علوم است.

۳. اهداف ویژه

۱. شناسایی اولویت اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم دانشگاه شیراز در استفاده از قالب مجلات الکترونیکی یا مجلات چاپی.
۲. شناسایی میزان برآورده شدن نیازهای اطلاعاتی اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم دانشگاه شیراز توسط مجلات الکترونیکی و مجلات چاپی.
۳. شناسایی مهمترین انگیزه اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم دانشگاه شیراز از جستجوی اطلاعات در مجلات الکترونیکی و مجلات چاپی.

۴. شناسایی عوامل بازدارنده در استفاده بهینه اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم دانشگاه شیراز از مجلات الکترونیکی و مجلات چاپی.
۵. شناسایی نگرش اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم دانشگاه شیراز درباره نیاز به آموزش جهت استفاده از مجلات الکترونیکی.
۶. شناسایی نحوه آگاهی اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم دانشگاه شیراز از تغییرات ارائه شده در مجلات الکترونیکی مشترک و ارائه راهکاری جهت اطلاع‌رسانی بهتر به آنها.
۷. شناسایی میزان استفاده از مجلات الکترونیکی و مجلات چاپی توسط اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم دانشگاه شیراز.

۴. سؤالات پژوهش

۱. اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم دانشگاه شیراز از میان مجلات الکترونیکی و چاپی، ترجیح می‌دهند از کدام قالب استفاده کنند؟
۲. مجلات الکترونیکی و مجلات چاپی هر کدام تا چه اندازه نیازهای اطلاعاتی اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم دانشگاه شیراز را برآورده می‌سازد؟
۳. مهمترین انگیزه اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم دانشگاه شیراز از جستجوی اطلاعات در مجلات الکترونیکی و مجلات چاپی چیست؟
۴. عوامل بازدارنده در استفاده بهینه اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم دانشگاه شیراز از مجلات الکترونیکی و مجلات چاپی از دید این افراد کدامند؟
۵. آیا اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم دانشگاه شیراز در استفاده از مجلات الکترونیکی مشترک به آموزش نیاز دارند؟
۶. اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم دانشگاه شیراز، چگونه از تغییرات ارائه شده در مجلات الکترونیکی مطلع می‌شوند؟

۷. اعضای هیئت علمی و دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم دانشگاه شیراز تا چه میزان از مجلات الکترونیکی و مجلات چاپی استفاده می کنند؟

۵. روش شناسی پژوهش

این پژوهش از نوع توصیفی و روش آن پیمایشی و ابزار گردآوری داده های مورد نیاز پرسشنامه است. جامعه آماری تمام ۱۴۰ نفر اعضای هیئت علمی و تمام دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده علوم دانشگاه شیراز در سال تحصیلی ۸۹-۱۳۸۸ هستند. برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد. بر این اساس حجم نمونه برای اعضای هیئت علمی (۵۹) نفر شد که با توجه به احتمال مخدوش بودن برخی پرسشنامه ها، حجم نمونه (۶۵) نفر) در نظر گرفته شد و حجم نمونه دانشجویان (۱۲۴) نفر) در نظر گرفته شد که ۱۳۰ پرسشنامه به صورت تصادفی بین دانشجویان توزیع و توسط آنان تکمیل شد، اما ۱۲۹ پرسشنامه مورد استفاده قرار گرفت. در این تحقیق برای سنجش میزان استفاده پاسخ گویان از مجلات الکترونیکی و چاپی از طیف لیکرت استفاده شده است و برای تعیین پایایی طیف از آزمون سازگاری درونی طیف استفاده شده است. همچنین برای تعیین پایایی طیف از ضریب آلفای کرونباخ استفاده شده است که میزان پایایی آن برای مجلات الکترونیکی ۰/۸۶۴ و برای مجلات چاپی ۰/۸۱۶ می باشد. از طریق نرم افزار SPSS تجزیه و تحلیل داده ها در دو بخش آمار توصیفی و آمار استنباطی صورت گرفته است. در بخش آمار توصیفی از جداول فراوانی، جداول تقاطعی، شاخص های وضعی مثل میانگین و شاخص های پراکندگی مثل انحراف معیار استفاده شده است. در بخش آمار استنباطی برخی متغیرها که در سطح سنجش ترتیبی هستند از آمار ناپارامتری، از آزمون هایی مثل آزمون ویلکاکسون، آزمون یومن ویتنی و آزمون فریدمن در این زمینه استفاده گردید. آزمون خی دو، آزمون دیگری است که در این تحقیق مورد استفاده قرار گرفته است. همچنین برای مقایسه میزان استفاده پاسخ گویان از مجلات الکترونیکی و چاپی که توسط طیف لیکرت سنجیده شده است و در سطح سنجش چون متغیرها فاصله ای بودند از آزمون تی استفاده شده است.

۶. یافته‌های تحقیق

سؤال ۱. اولویت در استفاده از قالب مجلات الکترونیکی و مجلات چاپی
نتایج به دست آمده نشانگر آن است که در مجموع ۷۸/۹ درصد پاسخ‌گویان، مجلات الکترونیکی را به مجلات چاپی ترجیح می‌دهند، بر اساس همین نگرش است که ۷۹/۷ درصد از افراد مورد بررسی بر این عقیده هستند که مجلات الکترونیکی جایگزین مناسبی برای مجلات چاپی هستند (جدول ۱).

جدول ۱. توزیع فراوانی پاسخ‌گویان بر حسب ترجیح مجلات الکترونیکی و چاپی و نگرش آنها درباره جایگزینی مجلات الکترونیکی به جای مجلات چاپی

پاسخ‌گویان	نوع مجله	درصد	Sig	d.f	X ²	نگرش مثبت (درصد)	نگرش منفی (درصد)	X ²
اعضاء هیئت علمی	الکترونیکی	۸۶/۲	۰/۰۰۰	۱	۳۳/۹	۸۲/۵	۱۷/۵	۲۶/۶۸
	چاپی	۱۳/۸						
دانشجویان تحصیلات تکمیلی	الکترونیکی	۷۵/۲	۰/۰۰۰	۱	۳۲/۷۵	۷۸/۳	۲۱/۷	۴۱/۳
	چاپی	۲۴/۸						
کل	الکترونیکی	۷۸/۹	۰/۰۰۰	۱	۶۴/۶۶	۷۹/۷	۲۰/۳	۶۷/۹
	چاپی	۲۱/۱						

۹۴/۲ درصد پاسخ‌گویان جدید بودن مقالات و مجلات، ۹۲ درصد آن‌ها امکان جستجوی هم‌زمان چندین مجله الکترونیکی و ۸۹/۷ درصد پاسخ‌گویان دستیابی به اطلاعات روزآمد را در استفاده از پایگاه‌های مجلات الکترونیکی مؤثر می‌دانند (جدول ۲). این عوامل در هر ۲ گروه مورد مطالعه یکسان است.

جدول ۲. نگرش پاسخ‌گویان نسبت به دلایل استفاده از پایگاه‌های مجلات الکترونیکی

عوامل	میزان					
	خیلی کم	خیلی کم	متوسط	زیاد	خیلی زیاد	میانگین عددی
علاقه به فن‌آوری‌های جدید اطلاعاتی	--	۳/۷	۱۴/۹	۳۵/۶	۴۵/۷	۴/۲۳
در دسترس بودن مجلات الکترونیکی	--	۳/۷	۱۲/۸	۲۹/۳	۵۴/۳	۴/۳۴
سرعت در جستجو و بازیابی اطلاعات	۱/۱	۳/۲	۷/۴	۲۲/۸	۶۵/۶	۴/۴۹
دستیابی به اطلاعات روزآمد	--	۲/۶	۸/۹	۲۳/۷	۶۴/۲	۴/۵
امکان جستجوی هم‌زمان چندین مجله الکترونیکی	--	۲/۱	۵/۷	۲۰/۸	۷۱/۴	۴/۶۲
امکان ذخیره اطلاعات مورد نیاز بر روی رایانه	۰/۵	۲/۶	۷/۹	۲۹/۳	۶۰/۲	۴/۴۷
امکان چاپ اطلاعات	--	۱/۶	۱۴/۱	۳۷/۷	۴۶/۶	۴/۲۹
رایگان بودن خدمات چاپ و ذخیره	۱/۶	۵/۲	۱۶/۸	۳۱/۴	۴۵	۴/۱
جدید بودن مجلات و مقالات موجود	۰/۵	۱/۶	۳/۷	۲۳	۷۱/۲	۴/۶۳

تفاوت در سرجمع‌ها به دلیل پاسخ‌های بی‌جواب است.

سؤال ۲. میزان برآورده شدن نیازهای اطلاعاتی توسط مجلات الکترونیکی و چاپی

میزان برآورده شدن نیازهای اطلاعاتی پاسخ‌گویان توسط مجلات الکترونیکی در حد متوسط متمایل به زیاد است. اما میزان برآورده شدن نیازهای اطلاعاتی پاسخ‌گویان از مجلات چاپی حاکی از آن است که نیازهای اطلاعاتی ۴۷/۴ درصد از پاسخ‌گویان توسط مجلات چاپی در حد کم و خیلی کم برآورده می‌شود که نشانگر عدم پاسخ‌گویی کافی این مجلات به نیازهای اطلاعاتی آن‌ها است (جدول ۳).

جدول ۳. میزان برآورده شدن نیازهای اطلاعاتی پاسخ‌گویان توسط مجلات الکترونیکی و مجلات چاپی

میزان برآورده شدن نیازهای اطلاعاتی		پاسخ‌گویان اعضای هیئت علمی					
		دانشجویان تحصیلات تکمیلی			جمع		
مجلات الکترونیکی (درصد)	مجلات چاپی (درصد)	مجلات الکترونیکی (درصد)	مجلات چاپی (درصد)	مجلات الکترونیکی (درصد)	مجلات چاپی (درصد)	مجلات الکترونیکی (درصد)	مجلات چاپی (درصد)
---	۹/۲	۷/۱	۱۲/۸	۴/۷	۱۱/۶	---	خیلی کم
۹/۴	۲۹/۲	۲۰/۵	۳۹/۲	۱۶/۸	۳۵/۸	۹/۴	کم
۳۵/۹	۴۷/۷	۴۰/۹	۳۹/۲	۳۹/۳	۴۲/۱	۳۵/۹	متوسط
۴۲/۲	۱۰/۸	۲۰/۵	۸	۲۷/۷	۸/۹	۴۲/۲	زیاد
۱۲/۵	۳/۱	۱۱	۰/۸	۱۱/۵	۱/۶	۱۲/۵	خیلی زیاد
---	---	---	---	---	---	---	بی جواب
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	جمع

مقایسه ۲ گروه مورد مطالعه از طریق آزمون ویلکاکسون نشان می‌دهد مجلات الکترونیکی نیازهای اطلاعاتی اعضای هیئت علمی را در حد زیاد و نیازهای اطلاعاتی دانشجویان تحصیلات تکمیلی را در حد متوسط برطرف می‌کنند و تفاوت میانگین دو گروه از نظر آماری معنی‌دار است. اما میزان برآورده شدن نیازهای اطلاعاتی هر ۲ گروه مورد مطالعه با توجه به نتایج به دست آمده از آزمون ویلکاکسون از طریق مجلات چاپی کمتر از حد متوسط است. تفاوت دو گروه در این مورد نیز از نظر آماری معنی‌دار است (جدول ۴).

جدول ۴. آزمون معنی‌داری تفاوت میانگین نمره پاسخ‌گویان از برآورده‌شدن نیازهای اطلاعاتی از طریق مجلات الکترونیکی و مجلات چاپی با نمره ملاک (۳)

پاسخ‌گویان	میانگین عددی		میانگین رتبه‌ای		Sig		Z	
	مجله	مجله	مجله	مجله	مجله	مجله	مجله	مجله
	الکترونیکی چاپی	الکترونیکی چاپی	الکترونیکی چاپی	الکترونیکی چاپی	الکترونیکی چاپی	الکترونیکی چاپی	الکترونیکی چاپی	الکترونیکی چاپی
اعضاء هیات علمی	۳/۵۸	۲/۶۹	۱/۷۳	۱/۳۸	۰/۰۰۰	۰/۰۱۵	-۴/۲۵	-۲/۴
نمره ملاک	۳	۳	۱/۳۷	۱/۶۲				
دانشجویان تحصیلات تکمیلی	۳/۰۸	۲/۴۳	۱/۵۲	۱/۲۸	۰/۴	۰/۰۰۰	-۰/۸۴	-۵/۶۷
نمره ملاک	۳	۳	۱/۴۸	۱/۷۲				
کل	۳/۲۵	۲/۵	۱/۵۹	۱/۳۲	۰/۰۰۰۲۳	۰/۰۰۰	-۳/۰۵	-۶/۰۵
نمره ملاک	۳	۳	۱/۴۱	۱/۶۸				

سؤال ۳. انگیزه پاسخ‌گویان از جستجوی اطلاعات در مجلات الکترونیکی و چاپی

بیشترین انگیزه پاسخ‌گویان از جستجوی اطلاعات در مجلات الکترونیکی و چاپی به ترتیب کسب اطلاعات تخصصی (۶۴/۹ درصد)، تألیف و ترجمه کتاب و مقاله (۳۵/۱ درصد) و انجام طرح‌های پژوهشی، و ثبت اختراع و اکتشاف (۲۶/۳ درصد) می‌باشد. از میان این سه انگیزه، بین دو گروه تنها در انگیزه‌ی انجام طرح‌های پژوهشی و ثبت اختراع و اکتشاف تفاوت معنی‌دار وجود دارد (جدول ۵).

پژوهشی و مطالعات فرسنگی
رتال جامع علوم انسانی

جدول ۵. توزیع فراوانی انگیزه جستجوی اطلاعات در مجلات الکترونیکی و چاپی

انگیزه	پاسخ‌گویان		دانشجویان		اعضاء هیئت علمی		تعداد	Sig	d.f	X2
	جمع		تحصیلات تکمیلی		علمی					
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد				
کسب اطلاعات تخصصی	۴۲	۶۴/۶	۸۴	۶۵/۱	۱۲۶	۶۴/۹	۰/۰۰۵	۱	۰/۹۵	
تألیف و ترجمه کتاب و مقاله	۲۷	۴۱/۵	۴۱	۳۱/۸	۶۸	۳۵/۱	۱/۸	۱	۰/۱۸	
انجام طرح‌های پژوهشی و ثبت اختراع و اکتشاف	۲۴	۳۶/۹	۲۷	۲۰/۹	۵۱	۲۶/۳	۵/۷	۱	۰/۰۱۷	
آمادگی برای تدریس	۸	۱۲/۳	۵	۳/۹	۱۳	۶/۷	۴/۹۱	۱	۰/۰۲۶	
شرکت در همایش‌های داخلی و خارجی	۵	۷/۷	۴	۳/۱	۹	۶/۲	۲/۰۶	۱	۰/۱۵	
برگزاری و شرکت در کارگاه‌های آموزشی	۵	۷/۷	۱	۰/۰۸	۶	۳/۱	۶/۹	۱	۰/۰۰۹	

سؤال ۴. عوامل بازدارنده در استفاده بهینه از پایگاه‌های مجلات الکترونیکی و مجلات چاپی

نتایج به دست آمده حاکی از آن است که عدم آگاهی از وجود مجلات الکترونیکی (۸۰/۴ درصد)، عدم آگاهی از منابع موجود در این مجلات (۶۸/۲ درصد) و عدم وجود مجله الکترونیکی در رشته مربوطه (۵۵/۱ درصد) از اصلی‌ترین عوامل بازدارنده استادان و دانشجویان در استفاده از مجلات الکترونیکی می‌باشند (جدول ۶).

پرتال جامع علوم انسانی

جدول ۶. نگرش پاسخ‌گویان درباره عوامل بازدارنده در استفاده از پایگاه‌های مجلات الکترونیکی

عوامل	میزان خیلی کم کم		متوسط زیاد		خیلی زیاد	
	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	میانگین عددی
عدم آگاهی از وجود پایگاه‌های مجلات الکترونیکی	۳/۲	۳/۷	۱۲/۷	۳۴/۹	۴۵/۵	۴/۱۶
عدم احساس نیاز به استفاده از مجلات الکترونیکی	۹/۸	۲۸/۸	۲۶/۶	۲۶/۶	۷/۷	۲/۹۵
پردردسربودن استفاده از پایگاه‌های مجلات الکترونیکی	۱۱/۴	۲۳/۴	۲۶/۱	۲۶/۱	۱۳	۳/۰۶
عدم آگاهی از انواع منابع موجود در پایگاه‌های مجلات الکترونیکی	۳/۲	۸/۵	۲۰/۱	۳۱/۷	۳۶/۵	۳/۹
عدم وجود مجلات الکترونیکی در رشته تحصیلی	۴/۳	۱۵	۲۵/۷	۲۴/۶	۳۰/۵	۳/۶۲
وجود محدودیت زمانی	۹/۱	۲۵/۸	۲۹	۲۱	۱۵/۱	۳/۰۷
عدم توانایی در استفاده از پایگاه‌های مجلات الکترونیکی	۹/۱	۲۰/۱	۲۷/۲	۲۹/۳	۱۴/۱	۳/۱۹

تفاوت در سرجمع‌ها به دلیل پاسخ‌های بی‌جواب است.

عدم آگاهی از وجود مجلات چاپی مورد نیاز در کتابخانه (۳۴/۶ درصد) و عدم دسترسی آسان به این مجلات (۳۱/۹ درصد) عمده‌ترین دلایل عدم بهره‌گیری کافی پاسخ‌گویان از این مجلات می‌باشد. مقایسه ۲ گروه مورد مطالعه نشان می‌دهد که از نظر اعضای هیئت علمی، عدم دسترسی آسان (۵۹/۷ درصد) و از نظر دانشجویان تحصیلات تکمیلی عدم آگاهی از وجود مجلات چاپی مورد نیاز در کتابخانه (۳۸/۹ درصد) عمده‌ترین علت عدم بهره‌گیری بهینه از مجلات چاپی می‌باشد (جدول ۷).

جدول ۷. نگرش پاسخ‌گویان درباره دلایل عدم استفاده از مجلات چاپی

علت	پاسخ‌گویان		اعضاء هیئت علمی		دانشجویان تحصیلات تکمیلی		جمع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
عدم آگاهی از وجود مجله مورد نیاز	۱۶	۲۵/۸	۴۹	۳۸/۹	۶۵	۳۴/۶		
کمبود امکانات تکثیر در کتابخانه	۵	۸/۱	۲۷	۲۱/۴	۳۲	۱۷		
عدم آشنایی با سیستم جستجوی کتابخانه	۲	۳/۲	۲۴	۱۹	۲۶	۱۳/۸		
عدم همکاری کتابدار	۲	۳/۲	۳	۲/۴	۵	۲/۷		
عدم دسترس آسان	۳۷	۵۹/۷	۲۳	۱۸/۳	۶۰	۳۱/۹		
جمع	۶۲	۳۳	۱۲۶	۶۷	۱۸۸	۱۰۰		

سؤال ۵. نیاز به آموزش و روش‌های مؤثر آموزش استفاده از پایگاه‌های مجلات الکترونیکی

نتایج به دست آمده نشان می‌دهد که در مجموع ۶۴/۴ درصد از استادان و دانشجویان برای استفاده از پایگاه‌های مجلات الکترونیکی به آموزش نیاز دارند. این نیاز در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی (۷۴/۴ درصد) بیش از اعضای هیئت علمی (۴۴/۶۸ درصد) مشاهده می‌شود و تفاوت بین دو گروه از نظر آماری معنی‌دار است (جدول ۸).

جدول ۸. توزیع فراوانی پاسخ‌گویان بر حسب نیاز به آموزش برای استفاده از پایگاه‌های مجلات

نیاز به آموزش	پاسخ‌گویان		اعضاء هیئت علمی		دانشجویان تحصیلات تکمیلی		جمع	
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
بلی	۲۹	۴۴/۶	۹۶	۷۴/۴	۱۲۵	۶۴/۴		
خیر	۳۶	۵۵/۴	۳۳	۲۵/۶	۶۹	۳۵/۶		
جمع	۶۵	۳۳/۵	۱۲۹	۶۶/۵	۱۹۴	۱۰۰		

شرکت در کلاس‌ها و کارگاه‌های آموزشی (۳۵/۱ درصد) مؤثرترین روشی است که پاسخ‌گویان معتقدند می‌تواند به استفاده بهتر از پایگاه‌های مجلات الکترونیکی کمک کند. مطالعه راهنماها و بروشورها (۲۴/۷ درصد) دومین روش آموزش است که می‌تواند به استفاده بهتر از این پایگاه‌ها کمک کند (جدول ۹).

جدول ۹. روش‌های مؤثر آموزش برای استفاده بهتر از مجلات الکترونیکی

نوع آموزش	پاسخ‌گویان		اعضاء هیئت علمی		دانشجویان		جمع
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
شرکت در کلاس‌ها و کارگاه‌های آموزشی	۱۹	۲۹/۲	۴۹	۳۸	۶۸	۳۵/۱	
کمک گرفتن از کتابداران و کارشناسان اطلاع‌رسانی	۹	۱۳/۸	۲۴	۱۸/۶	۳۳	۱۷	
آموزش به کمک سی‌دی آموزشی	۴	۶/۲	۱۳	۱۰/۱	۱۷	۸/۸	
مطالعه راهنماها و بروشورها	۱۹	۲۹/۲	۲۹	۲۲/۵	۴۸	۲۴/۷	
کمک گرفتن از همکاران و همکلاسی‌ها	۸	۱۲/۳	۱۶	۱۲/۴	۲۴	۱۲/۴	

سؤال ۶. نحوه آگاهی از تغییرات ارائه‌شده در پایگاه‌های مجلات الکترونیکی

صفحه خانگی سایت دانشگاه (۳۴/۳ درصد) و دوستان و آشنایان (۳۳/۷ درصد) بیشترین منبع اطلاع‌رسانی از تغییرات ارائه‌شده در پایگاه‌های مجلات الکترونیکی هستند. اعضای هیئت علمی بیشتر از طریق صفحه خانگی سایت دانشگاه از تغییرات ایجادشده در پایگاه‌های مجلات الکترونیکی مطلع می‌شوند، اما دانشجویان تحصیلات تکمیلی از طریق دوستان و آشنایان از این تغییرات مطلع می‌شوند. تفاوت بین دو گروه از نظر آماری معنی‌دار است (جدول ۱۰).

جدول ۱۰. توزیع فراوانی پاسخ گویان بر حسب روش کسب اطلاع از تغییرات ارائه شده در پایگاه‌های مجلات الکترونیکی

پاسخ گویان		اعضاء هیئت علمی		دانشجویان تحصیلات تکمیلی		روش
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
۶	۱۰/۳	۱۳	۱۰/۸	۱۹	۱۰/۷	کتابخانه
۲۴	۴۱/۴	۳۷	۳۰/۸	۶۱	۳۴/۳	صفحه خانگی سایت دانشگاه
۵	۸/۶	۱۱	۹/۲	۱۶	۹	خبرنامه دانشگاه
۶	۱۰/۳	۵	۴/۲	۱۱	۶/۲	پست الکترونیکی
۱۶	۲۷/۶	۴۴	۳۶/۷	۶۰	۳۳/۷	دوستان و آشنایان
۱	۱/۷	۱۰	۸/۳	۱۱	۶/۲	سایر موارد
۷	---	۹	---	۱۶	---	بی جواب
۶۵	۳۳/۵	۱۲۹	۶۶/۵	۱۹۴	۱۰۰	جمع
	۳۸/۲		۶۶		۹۷/۷	
	۵		۵		۵	d.f
	۰/۰۰۰		۰/۰۰۰		۰/۰۰۰	sig

سؤال ۷. میزان استفاده از مجلات الکترونیکی و مجلات چاپی

با توجه به این که سنجش میزان استفاده پاسخ گویان از مجلات الکترونیکی توسط ۴ گویه با طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای انجام گرفته است، بنابر این، نمره پاسخ گویان می‌تواند از ۴ تا ۲۰ در نوسان باشد. بر اساس نتایج به دست آمده میزان استفاده پاسخ گویان از مجلات الکترونیکی در حد زیاد است، به طوری که تنها نمره ۱۳/۳ درصد آن‌ها کمتر از حد متوسط نمره طیف یعنی (۱۲) می‌باشد و میانگین نمره پاسخ گویان از این طیف (۱۵/۶) است که بیش از حد متوسط یعنی (۱۲) می‌باشد. این میانگین برای اعضاء هیئت علمی (۱۷/۱) و برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی (۱۴/۸۴) است. بر اساس همین نتایج، میزان استفاده پاسخ گویان از مجلات چاپی در حد متوسط است، و نمره ۳۵ درصد پاسخ گویان کمتر از حد متوسط نمره طیف است. میانگین نمره پاسخ گویان از این طیف (۱۲/۴) است

که اندکی بیش از حد متوسط می‌باشد. این میانگین برای اعضای هیئت علمی (۱۲/۹) و برای دانشجویان تحصیلات تکمیلی (۱۲/۱۹) است (جدول ۱۱).

جدول ۱۱. توزیع فراوانی پاسخ‌گویان بر حسب نمره آنها از طیف میزان استفاده از مجلات الکترونیکی و مجلات چاپی

پاسخ‌گویان	اعضاء هیئت علمی		دانشجویان تحصیلات تکمیلی		جمع
	مجلات الکترونیکی (درصد)	مجلات چاپی (درصد)	مجلات الکترونیکی (درصد)	مجلات چاپی (درصد)	
۴-۷	---	۷/۷	۶/۴	۱۰/۵	۹/۶
۸-۱۱	۵/۴	۳۲/۱	۱۰/۹	۲۶/۶	۲۵/۴
۱۲-۱۵	۱۶/۱	۴۶/۲	۳۴/۵	۴۸/۶	۴۷/۵
۱۶-۲۰	۷۸/۵	۲۳	۸۴/۲۵	۱۴/۳	۱۷/۵
بی‌جواب	---	---	---	---	---
جمع	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰
میانگین	۱۷/۱	۱۲/۹	۱۴/۸۴	۱۲/۱۹	۱۲/۴
انحراف معیار	۲/۹	۳/۶۶	۳/۹	۳/۳۹	۳/۴۶

مقایسه میانگین نمره تمام پاسخ‌گویان از طیف مجلات الکترونیکی (۱۵/۶) با میانگین نمره طیف نشان می‌دهد که این تفاوت در سطح ۹۹ درصد معنی‌دار است، به طوری که میزان t به دست آمده از این آزمون ($t=12.4$) است که با درجه آزادی ۱۶۵ معنی‌دار بوده و این نتیجه که میزان استفاده پاسخ‌گویان از مجلات الکترونیکی در حد زیاد است قابل تعمیم به کل جامعه آماری می‌باشد. مقایسه میانگین نمره پاسخ‌گویان از طیف استفاده از مجلات چاپی (۱۲/۴) با میانگین نمره طیف (۱۲) نشان می‌دهد که این تفاوت معنی‌دار نیست، به طوری که میزان t به دست آمده از این آزمون ($t=1.5$) با درجه آزادی ۱۵۶ معنی‌دار نیست. بنابراین میزان استفاده پاسخ‌گویان از مجلات چاپی در حد متوسط است (جدول ۱۲).

جدول ۱۲. آزمون معنی داری تفاوت میانگین نمره پاسخ گویان از طیف استفاده از مجلات الکترونیکی و مجلات چاپی با میانگین نمره طیف

میانگین	انحراف معیار		Sig	d.f			T
مجله	مجله	مجله	مجله	مجله	مجله	مجله	مجله
الکترونیکی	چاپی الکترونیکی	چاپی الکترونیکی	چاپی الکترونیکی	چاپی الکترونیکی	چاپی الکترونیکی	چاپی الکترونیکی	چاپی الکترونیکی
نمره پاسخ گویان	۱۵/۶	۱۲/۴	۳/۷	۳/۴۵	۰/۰۰۰	۱۶۵	۱/۵
نمره طیف ۱۲	۱۲	---	---	---	---	---	---

و بالاخره مقایسه میانگین نمره پاسخ گویان از طیف استفاده از مجلات الکترونیکی (۱۵/۶) با میانگین نمره آن‌ها از طیف استفاده از مجلات چاپی (۱۲/۴) نشان می‌دهد که این تفاوت در سطح ۹۹ درصد معنی دار است و این نتیجه که پاسخ گویان از مجلات الکترونیکی بیش از مجلات چاپی استفاده می‌کنند قابل تعمیم به کل جامعه آماری است (جدول ۱۳).

جدول ۱۳. آزمون معنی داری تفاوت میانگین نمره پاسخ گویان از طیف استفاده از مجلات الکترونیکی و مجلات چاپی

نوع مجله	میانگین	انحراف معیار	Sig	d.f	T
مجله الکترونیکی	۱۵/۶	۳/۷۵	۰/۰۰۰	۱۵۶	-۸/۳
مجله چاپی	۱۲/۴	۳/۴۶			

۷. بحث و تحلیل یافته‌ها

نتایج به دست آمده نشانگر آن است که بیشتر پاسخ گویان مجلات الکترونیکی را بر مجلات چاپی ترجیح می‌دهند که با نتیجه جوکار و دهقانی (۱۳۸۵) همخوانی دارد. نتایج همچنین نشان داد که ۷۹/۷ درصد پاسخ گویان معتقدند که مجلات الکترونیکی می‌تواند جایگزین مناسبی برای مجلات چاپی باشند که نتایج پژوهش «کاتور» و «ورما» (۲۰۰۹) نیز مؤید همین مطلب است. در زمینه میزان برآورده شدن نیازهای اطلاعاتی پاسخ گویان، این

پژوهش نشان داد که میزان برآورده شدن نیازهای اطلاعاتی پاسخ‌گویان توسط مجلات الکترونیکی در حد نسبتاً زیاد است، اما میزان برآورده شدن نیازهای اطلاعاتی پاسخ‌گویان از مجلات چاپی کمتر از حد متوسط می‌باشد. نتایج بیگدلی و عبدالهی (۱۳۸۵) نیز نشان داد که مجلات الکترونیکی با نیازهای اطلاعاتی اعضای هیئت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز تطابق بیشتری دارد، اما یافته‌های پژوهش جوکار و دهقانی (۱۳۸۵) عکس این قضیه را بیان می‌کند. علت اینکه در تحقیق حاضر مجلات الکترونیکی بیشتر نیازهای اطلاعاتی پاسخ‌گویان را برآورده می‌سازد می‌تواند روزآمدتر بودن مقالات موجود در این مجلات باشد، زیرا محققین رشته‌های علوم پایه به اطلاعات روزآمدتری نسبت به محققین علوم انسانی نیاز دارند و دانش در رشته‌های علوم پایه با سرعت بیشتری متحول و نو می‌شود و پژوهشگران این رشته‌ها ناچارند خود را با این تحولات همگام سازند. تحقیق حاضر همچنین نشان داد که بیشترین انگیزه پاسخ‌گویان از جستجوی اطلاعات در مجلات به ترتیب کسب اطلاعات تخصصی، تألیف و ترجمه کتاب و مقاله و انجام طرح‌های پژوهشی، و ثبت اختراع و اکتشاف می‌باشد. نتایج تحقیق تری ویدی و جوشی (۲۰۰۹) مؤید این مطلب است، اما جوکار و دهقانی (۱۳۸۵) در تحقیق خود به این نتیجه رسیدند که در انجام فعالیت‌های پژوهشی، شرکت در سمینارهای داخلی و تألیف و ترجمه کتاب این مجلات چندان مورد استفاده قرار نمی‌گیرند؛ و تحقیق رجبی (۱۳۸۸) مهمترین انگیزه استفاده از پایگاه‌های اطلاعاتی در بین دانشجویان را انجام تکالیف درسی و نگارش مقاله و مهمترین انگیزه اعضای هیئت علمی را تدریس و نگارش مقاله بیان داشته است که تا حدودی با نتایج پژوهش حاضر همخوانی دارد.

نتایج به دست آمده در پژوهش حاضر همچنین حاکی از آن است که عدم آگاهی از وجود مجله الکترونیکی، عدم آگاهی از منابع موجود در این مجلات و عدم وجود مجله الکترونیکی در رشته مربوطه از اصلی‌ترین عوامل بازدارنده در استفاده از مجلات الکترونیکی می‌باشند. این یافته‌ها با نتایج پژوهش «آتیلگان» و «بایرام» (۲۰۰۶) همخوانی دارد. همچنین در تحقیق حاضر، عدم دسترسی آسان به مجلات چاپی و عدم آگاهی از وجود مجلات مورد نیاز مهمترین عامل بازدارنده در استفاده از مجلات چاپی بیان شده است، اما نتایج بیگدلی و عبدالهی (۱۳۸۵) کامل نبودن شماره‌های مجلات و بی‌نظمی‌های حاکم در بخش نشریات کتابخانه مرکزی دانشگاه شهید چمران اهواز را از

عوامل مؤثر در عدم استفاده از مجلات چاپی نشان می‌دهد. یافته‌های پژوهش بیگدلی و عبدالمهی (۱۳۸۵) و جوکار و دهقانی (۱۳۸۵) که فقدان یک برنامه آموزشی را از عوامل عدم استفاده از مجلات الکترونیکی دانسته‌اند، نتایج تحقیق حاضر را تأیید می‌کنند. برخی نتایج به دست آمده از تحقیق حاضر، همچنین نشان می‌دهد که بیشتر افراد مورد بررسی برای استفاده از مجلات الکترونیکی به آموزش نیاز دارند. این نیاز در بین دانشجویان تحصیلات تکمیلی بیشتر از اعضاء هیئت علمی دیده می‌شود که با نتایج تحقیقات جوکار و دهقانی (۱۳۸۵) و رجبی (۱۳۸۸) همخوان است.

نتایج تحقیق حاضر حاکی از استفاده بیشتر از مجلات الکترونیکی است؛ نتایج تحقیقات «کاتور» و «ورما» (۲۰۰۹)، سلاجقه (۱۳۸۹)، رجبی (۱۳۸۸) نیز حاکی از استفاده بیشتر کاربران از مجلات الکترونیکی است و یافته‌های پژوهش حاضر را تأیید می‌کنند. اما نتایج بررسی‌های جوکار و دهقانی (۱۳۸۵)، بیگدلی و عبدالمهی (۱۳۸۵) بر عکس این تحقیق به استفاده بیشتر از مجلات چاپی تأکید دارند و محققانی مانند «تری ویدی» و «جوشی» (۲۰۰۹) به استفاده یکسان کاربران از مجلات الکترونیکی و چاپی اشاره کرده‌اند. با بررسی تحقیق حاضر و سایر تحقیقاتی که در این زمینه انجام شده است می‌توان به این نتیجه رسید که شاید مرگ مجله علمی کاغذی به زمان بیشتری نیاز دارد و هر چه از لحاظ زمانی به جلو می‌رویم میزان استفاده از مجلات چاپی هر سال نسبت به سال قبل کاهش می‌یابد، اما به راستی پایان نزدیکی برای کنار گذاشته شده کامل مجلات چاپی قابل پیش‌بینی است؟ از جمله دلایل استقبال از مجلات الکترونیکی را می‌توان از یک سو آشنایی بیشتر کاربران با این فرمت جدید مجلات، کم‌رنگ شدن مشکلاتی مانند سرعت کم شبکه، مشکلات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، بالارفتن مهارت‌های کامپیوتری کاربران، و از سوی دیگر غنی‌تر شدن آرشیو مجلات الکترونیکی، امکانات و قابلیت‌های جدید این مجلات و برگزاری دوره‌های آموزشی برای اعضاء هیئت علمی، دانشجویان و کتابداران کتابخانه‌های دانشگاهی توسط شرکت‌های ارائه‌کننده مجلات الکترونیکی و پایگاه‌های اطلاعاتی برشمرد. همچنین با مطالعه پیشینه‌ها به نظر می‌رسد که در دانشگاه‌های بزرگتر، خصوصاً دانشگاه‌های سراسری نسبت به دانشگاه‌های دیگر، به دلیل امکانات بیشتر مانند بالاتر بودن سرعت شبکه و امکانات سخت‌افزاری و نرم‌افزاری و همچنین تداوم دوره‌های آموزشی، استفاده از مجلات الکترونیکی بیشتر دیده می‌شود.

۸. نتیجه‌گیری

شواهد نشان می‌دهد که علی‌رغم قدمت زیاد و جایگاه مستحکم مجلات چاپی، به‌ویژه در محیط‌های دانشگاهی و علمی، مجلات چاپی قهرراً آرام آرام جای خود را به مجلات یا همان پایگاه‌های الکترونیکی می‌دهند، زیرا مجلات الکترونیکی از اطلاعات روزآمدتری برخوردارند و وجود قابلیت‌های خاص در آنها، بازیابی اطلاعات را تسهیل ساخته است. مسأله مهم در استفاده از مجلات الکترونیکی، آموزش استفاده از این مجلات می‌باشد و دانشگاهها باید ضمن خرید مجلات الکترونیکی به برگزاری دوره‌های آموزشی با کیفیت بالا جهت آشنایی کاربران خصوصاً دانشجویان با این منابع اقدام نمایند تا از این طریق از هدر رفتن بودجه جلوگیری نمایند و سطح استفاده از این مجلات را بالا ببرند.

۹. پیشنهادها

بر اساس نتایج پژوهش حاضر، پیشنهادهای زیر به منظور استفاده بهینه از مجلات الکترونیکی در دانشکده علوم دانشگاه شیراز ارائه می‌شود:

- ◇ سفارش و تهیه مجلات الکترونیکی تخصصی مورد نیاز خصوصاً برای رشته‌های زیست‌شناسی و زمین‌شناسی با نظر اعضای هیئت علمی این بخش‌ها.
- ◇ کتابخانه جهت تبلیغات و اطلاع‌رسانی صحیح در مورد فعالیت‌ها و نحوه ارائه خدمات و همچنین تغییرات مجلات الکترونیکی برنامه‌ریزی نماید و اعضای هیئت علمی و دانشجویان را به‌طور منظم و مستمر از وجود این منابع آگاه نماید.
- ◇ توسعه تدریجی و منظم مجلات الکترونیکی تحت پوشش و تهیه بستر لازم برای ارائه بهتر خدمات.
- ◇ ارسال تغییرات ارائه‌شده در مجلات الکترونیکی و پایگاه‌های اطلاعاتی مشترک از طریق پست الکترونیک برای اعضای هیئت علمی.

۱۰. منابع

اصنافی، امیررضا. ۱۳۸۳. فراهم‌آوری و مدیریت مجلات الکترونیکی. نما: مجله الکترونیکی پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران، ۳(۱)

(http://irandoc.ac.ir/data/E_J/Vol3/acquiring.htm) (assecced 3 Desember 2009)

امین پور، فرزانه. ۱۳۸۵. مجلات الکترونیکی: بازنگری در فرایند مجموعه سازی. نما: مجله الکترونیکی پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران، ۵ (۳).

http://www.irandoc.ac.ir/data/E_J/Vol5/aminpour.htm (قابل دستیابی ۳ دسامبر ۲۰۰۹)

بیگدلی، زاهد. ام البنین عبدالمهی و مهین آرامش. ۱۳۸۵. دیدگاه اعضای هیئت علمی دانشگاه شهید چمران اهواز درباره اهمیت و میزان استفاده از مجله های علمی موجود و جایگزینی مجله های علمی چاپی با شکل الکترونیکی آنها. مجله علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه شهید چمران اهواز، ۱۳ (۲): ۱۶۳-۱۸۶.

جوکار، عبدالرسول و لیلادهمانی. ۱۳۸۵. بررسی میزان استفاده دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده های علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه های فردوسی مشهد، شهید چمران اهواز، تهران، اصفهان، شیراز از مجلات الکترونیکی در مقایسه با مجلات چاپی. مطالعات تربیتی و روانشناسی دانشگاه فردوسی، ۷ (۱): ۸۳-۱۰۴.

رجبی، عباس. ۱۳۸۸. بررسی استفاده از نشریات الکترونیکی پایگاه های اطلاعاتی تحت وب در دانشگاه امام صادق (ع). پیام کتابخانه، ۱۵ (۲): ۱۹۳-۲۱۶.

ریتیچی، آن و پاول گونی. ۱۳۸۷. منابع مرجع چاپی در مقابل الکترونیکی: اشارتی به یک پژوهش در کشور استرالیا. (مترجم سپیده فهمی فر). ارتباط علمی، ۱۰ (۳): ۱-۹.

رستمی گومه، علیرضا. مترجم. ۱۳۸۳. منابع الکترونیکی و توسعه مجموعه کتابخانه. تألیف. لی، سول ا.ج.بی.تا. تهران: چاپار.

سلاجقه، مژده. ۱۳۸۹. بررسی میزان رضایت از مراکز اطلاع رسانی، مجلات الکترونیکی و پایگاه های اطلاعاتی تخصصی و رابطه آنها با سن و رتبه علمی اعضای هیئت علمی. علوم و فناوری اطلاعات، ۲۵ (۳): ۴۳۱-۴۴۷.

Atilgan, D., Ozlem Bayram. 2006. An evaluation of faculty use of the digital library at Ankara, Turkey. *The Journal of Academic Librarianship*, 32 (1): 86-93.

Kaur, B., Rama Verma. 2009. Use of electronic information resources: A case study of Thapar university. *DESIDOC Journal Of Library & Information Technology*, 29 (2): 67-73.

Khan, A. M., & N. Ahmed. 2009. Use of e_journals by research scholars at Aligrah Muslim university and Banaras Hindu university. *The Electronic Library*, 27 (4): 708-717.

Martin, J., Marianne stowell Bracke. 2005. Developing criteria for the withdrawal of print content available online. *Collection Buildings*, 24 (2): 61-64.

Trivedi, M., Anuradha Joshi. 2009. Usage of electronic journals (e_journals) versus print journals by health care professionals in HM patel center for medical care and education (HMPCE). (electronic version). *Journal of Health Information in Developing Countries*, 3 (1): 13-16. <http://www.jhdc.org/index.php/jhdc/issue/view/6> (accessed 30 July 2014).

Analysis and Comparison of the Use of Subscribed Electronic and Print Journals by Faculty Members and Postgraduate Students of Science School, University of Shiraz

Zahed Bigdeli¹

Professor; Department of Library & Information Science
Shahid Chamran University; Ahvaz, Iran.

Azadeh abdollahzadeh

Knowledge & Information Science; Masters
Librarian; Shiraz University; Iran.

Abdollahmid moarrefzadeh

Knowledge & Information Science; Ph.D;
Faculty Member of Shahid Chamran University of Ahvaz;
Iran.

Iranian Journal of
**Information
Processing &
Management**

Iranian Research Institute Iranian
for Science and Technology
ISSN 2251-8223
eISSN 2251-8231
Indexed in LISA, SCOPUS & ISC
Vol.29 | No.3 | pp: 711-732
Spring 2014

Abstract: The present study intended to analyze and compare electronic and printed journals usage by faculty members and postgraduate students of Shiraz School of Science. This research is of a descriptive and survey type. A questionnaire was used to collect data. The study population included 65 faculty members and 130 postgraduate students in Shiraz School of Science in the 2009-2010 academic year.

The results showed that both faculty members and postgraduate students make use of e-journals more than printed journals. Comparisons between the two cases reveal that faculty members make more use of e-journals than postgraduate students. The findings also show that e-journals and printed journals meet the information needs of respondents respectively at “high” level and less than “average level”. Respondents introduce finding specific information, authoring and translating book and papers, and conducting research as their most important reasons in using both formats of journals. The most notable obstacles towards making optimum use of e-journals in

* Corresponding Author:
bigdeli-zahed@yahoo.co.in
1. a_abdollahzade@yahoo.com
2. a_moarrefzadeh@hotmail.com

view of respondents are not being informed of existence of required e-journals, lack of information about the resources available at e-journal databases and absence of the e-journals related to their fields of study. Generally, 64.4% of respondents are in need of learning to use e-journals.

Keywords: Electronic Journals; Print Journals; Faculty Members; Postgraduate Students; School of Science; Shiraz University

